

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ VE EŞSÜREMLİLİK

SUBJECT: CHOOSING THE TEXT IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AND
SIMULTANEOUSNESS.

Yard.Doç.Dr. Ertuğrul İŞLER

PAÜ Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Öğretim Üyesi

Öğr.Gör. Kenan DURSUN

PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Görevlisi

ÖZET

Günümüzde, yabancı dil eğitimi ayrı bir önem kazanmıştır. Artık, bir yabancı dili öğrenme ve bilmek yetmemektedir. İki hatta üç yabancı dil bilmenin iyi bir iş bulmak için gerekli olduğu bir gerçektir. Buna bağlı olarak, dil eğitimi ve öğretimiyle ilgili pek çok yeni yöntemler ve kaynak kitaplar ortaya çıkmakta, resmi ve özel dil kurslarının sayısı hızla artmaktadır. Ülkemizde, kurslara devam edenlerin büyük çoğunluğu öğrenimini gördükleri yabancı dili anlayacak, konuşacak ve yazacak kadar öğrenemiyorlar. Bunun birçok nedeni var. Bu nedenlerden birisi de, öğrencilerin kafasını salt kuramsal bilgilerle (dilbilgisi kuralları) doldurmak, uygulamaya (okuma, yazma, görme, işitme v.s.) yeterince zaman ayırmaması ve önem verilmemesidir. Genelde suçun büyük kısmı “çalışmıyor” diyerek öğrenciye yüklenir. Sorun geçiştirilmeye çalışılır. Oysa, yabancı dil eğitimcilerinin izlediği öğretim tekniğinin de bunda payı vardır. Öğrencinin ilgisini çekecek, canını sıkmayacak ve derse etkin katılımını sağlayacak bir yol izlenmelidir. Öğrencinin seviyesine göre, güncel ve ilgi çekici metinler seçerek, kuramsal bilgileri metin üzerinde öğretmek daha yararlı ve kalıcıdır. Bu tutum, günümüzde yabancı dili öğretmenin kavratmanın ve sevdirmenin en etkin yöntemlerinden birisidir.

ABSTRACT

In the present-day a foreign language teaching has a vital significance. However, it is not satisfactory to have a definite concept of a foreign language. It is compulsory to know two and even three languages in order to find a good employment. In that connection, several new methods and reference books on language education and teaching appear, and the number of official and private language courses increases constantly. The great majority of the participants in the courses in our country are the graduate ones (elementary school, high school, university). That's to say that the great majority of the graduates are unable to learn language effectively in comprehending, speaking and writing. There are several reasons. The first one is that the method applied is a theoretical one (grammatical), and practice (reading, writing, seeing and hearing) has of no importance and is not cared sufficiently. The students are blamed for being lazy lanelly. We do not pay attention to the problem. But the method used by language teachers has also a vital significance. A method in which the student will be fascinated, will not be bored and will be an active participant must be employed. Depending on the success degree of the student, it is useful and effective to teach theoretical rules on the text which is very modern and fascinating, This attitude is one of the most effective methods of teaching, getting the students to comprehend and causing them to love a foreign language.

YÖNTEM VE YAKLAŞIMLAR

Dil; gizemli ve olağanüstü bir yeti, insanoğlunun elindeki en büyük silahlardan biri, evrendeki varlığını tanımlayabilecek bir ipucu, katettiği aşamaları, bugünkü ve gelecekteki konumunu içinde saklayan gizemli bir sistem. İnsana, diğer varlıklardan ayıran düşünme yeteneğini uygulama ve ifade etme olanağı veren vazgeçilemez bir iletişim aracı, insanlar arasındaki bildirişimin asıl kaynağı. İnsanoğlunun yarattığı uygarlıkların ve kültürlerin temel dayanağı, anlatıcısı ve taşıyıcısı. Dilin insanoğlunun yaşamındaki yerini ve önemini bu kadar kısa tanımlamalarla belirleyebilmek kuşkusuz yeterli değildir.

İnsan doğası gereği değişik kültürleri ve uygarlıkları tanıma ve öğrenme gereksinimi duyar. Değişik kültürleri ve uygarlıkları tanımanın en güzel ve en kolay yolu o kültürü ve uygarlığı anlatan dili öğrenmektir; burada öğrenmek sözcüğü bu açıdan bakıldığında yeterli değildir, iyi öğrenmek hatta çok iyi öğrenmek gerekliliğini belirtmeliyiz.

Böylesine önemli bir konuyu yöntemsiz, gelişigüzel, belirsiz, bilimsellikten uzak bir şekilde ele almanın sakıncaları vardır. Yabancı dil öğretiminde yöntemsiz ve gelişigüzel ders işlemek öğrenme süreçlerini oluşturan okuma, anlama, konuşma ve yazma gibi aşamaları olumsuz yönde etkiler, öğretmeyi ve öğrenmeyi zorlaştırır. Öğretme ve öğrenme sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak için, bugünkü eğitim-öğretim anlayışında bilimsel yaklaşımlardan yararlanmak kaçınılmazdır. Çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmalıdır. Bu açıdan kaynak eksikliği ve yetersizliği yoktur. Aksine kaynak kitap zenginliği vardır. Seçme olanakları genişlemiştir. Öğretici durumundaki kişiler (öğretmenler) durum ve koşullara göre en uygun olanı seçebilmelidir. Bu bağlamda, yabancı dil öğretmeninin niteliği (kalite) nicelikten daha önemlidir. İyi öğrenmek ve iyi öğretmek için niceliğe değil niteliğe gereksinim vardır. Yabancı Dilin iyi öğrenilmesi ve öğretilmesi doğrudan öğretmen-öğrenci (verici-alcı) ilişkisine bağlıdır. Öğrencinin alacağı eğitim kadar öğretmenin de alacağı eğitim seviyesinin önemi vardır. Hatta daha önemlidir.

Eski çağlardan bu yana, dille ilgili inceleme ve çalışma yapan birçok değerli düşünür ve bilimadamı olmuştur. Bunun sonucunda “Dilbilim” bir bilim dalı olarak yerini almıştır. Bugün dil öğretimiyle ilgili ortaya çıkan yöntem ve teknikler Dilbilimin kuram ve kavramlarından yararlanmaktadır. Yabancı dil öğretimiyle ilgili kaynak kitapları Dilbilimin yöntem ve yaklaşımlarından yararlanılarak hazırlanmakta , dil öğreticileri genellikle temel dilbilim eğitiminden geçmektedirler.

Günümüzde dil çalışmalarında genellikle iki temel yaklaşım benimsenir. 1) Eşzamanlı yaklaşım (Synchronique) 2) Artzamanlı yaklaşım (diachronique). Modern dilbilim anlayışının da öncüsü sayılan Saussure bu iki temel yaklaşımı ortaya koyarak dil çalışmalarında ve öğretiminde yeni yöntem ve tekniklerin uygulanmasına katkıda bulunur. Bugün sadece dille ilgili değil yazınla ilgili çalışmalarda da Saussure’ün ortaya koyduğu yaklaşımdan yararlanır. Saussure’e göre eşzamanlı bir çalışma, dil sorunlarını belirli bir süre içinde ve gelişmelerden, değişmelerden bağımsız olarak incelemeyi ifade eder. Herhangi bir özelliğin ya da sorunun incelenmesi için o andaki durumla biricimlerin birbirleriyle olan bağlantıları ve ilişkileri üzerinden durulur. Burada önemli olan herhangi bir sorunun saptanıp çözümlenmesi olayıdır (Öğrencinin kafasını çok çeşitli bilgilerle doldurmaktan çok, tek bir konuya ya da olaya yönlendirmek sözkonusudur). Hemen değinmek gerekir ki, eşsüremlilik bir çalışmadan söz ederken artzamanlılığı tamamen dışlamak gibi bir yaklaşım içinde olmamak gerekir. Zira, artzamanlılık da dil çalışmalarında çok kullanılan bir yöntemdir.

Metindeki dil yapıları eşsüremlilik bir yaklaşımla ele alındığında bir tür betimlemeden söz etmek olanaklı. Zaten “Betimlemeli Dilbilim ① diye bir kavram dilbilimciler tarafından kullanılmaktadır. Betimleme ve eşsüremlilik arasındaki benzerliğe Doğan Aksan şu yorumu getiriyor: “Dilin yaşayan, konuşulmakta olan varlığına eğilerek dilde görülen gerçekleri, durumları saptamaya ve betimlemeye çalışır. Fakat bunların nedenlerini ve etkilerini araştırmaz. Dildeki özelliklerin saptanması, betimlenmesi sırasında tarihsel gelişmelerin incelenmesine yönelmez” ② Bu özellikler gözönüne alındığında betimlemeli dilbilim eşzamanlı dilbilime benzer. Eşzamanlı yöntem betimlemeli yöntem diyenler de vardır. Çağımızın büyük dilbilimcilerinden, işlevsel Dilbilimin öncüsü André Martinet de benzerliğe dikkat çeker ve aslında “Betimlemenin kesinlikle eşsüremlilik olması, daha açık bir deyişle, zaman ekseninde bir nokta gibi ele alınabilecek denli kısa bir süre dilimi içinde yapılmış gözleme dayanmasının uygun düşeceğini belirtir. ③ André Martinet’ye göre betimleyicilik, gözlemlenen ayrılıkları, başka başka iki kullanımdan kaynaklanan bir olgu olarak değil, aynı kullanımın değişiklikleri olarak sunmalıdır. Bir çeşit, dilciyle resim yapan (ressam) arasında bir benzerlik kurulur. Dilcinin de ressam gibi var olanı değerlendirmesi ve geçmişe yönelmemesi istenir. “ Dilci ressama benzer. Yalnızca eldeki gerçekleri değerlendirir, geçmişe yönelmez, bir ressamın bir doğa görünümünü tuale ya da kağıda aktarışı gibi, varolanı saptamaya çalışır.” ④ Bu tanımlamalarla, dil öğreticisinin nasıl bir öğretim yöntemi izlemesi ve buna bağlı olarak nasıl ders işlemesi gerektiğini açıklayacak olursak, dil öğreticisinin öğrenciye akıl yürütmeyi ve çözümlenmeyi öğretmesi ön plana çıkar. Bir başka deyişle Saussure’ün “Dil, kavramları belirten bir göstergeler dizgesidir ⑤ tanımından yola çıkarak, metni oluşturan dil yapılarının birer gösterge olarak kabul edilip, gösteren-gösterilen arasındaki ilişkinin çözümlenmesi ve saklı anlamların (asıl anlamların) ortaya çıkarılması gerekir. Böyle bir yaklaşım hem öğreticiyi hem de öğrenciyi akıl yürütme ve düşünce üretmeye yöneltecektir. Bu

yaklaşım ve yöntemleri ülkemizin yabancı dil öğretimiyle ilgili gerçeklerini gözönüne alarak değerlendirmek ve uygulamak gerekir.

8 yıllık temel eğitimle birlikte, yabancı dil öğrenme yaşı 11'den 9'a inmiştir. Yabancı dil öğrenmek ve öğretmek için bu büyük bir fırsattır. O zaman, 9 yaşında yabancı dille ilk defa tanışan bir öğrenciye öğreticinin yaklaşımı ve izleyeceği öğretim tekniği daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Öğrenciyi sıkmayacak, eğlendirecek ve ilgisini çekecek yaklaşımların içten ve bilinçli ortaya konması hem öğrenmeyi kolaylaştıracak hem de öğretmen-öğrenci arasındaki olumsuzlukları ortadan kaldıracaktır. Böylece öğrencinin derse daha etkin katılımı sağlanacaktır. Öğrencinin derse daha etkin katılımı metnin özelliklerine ve sunuş şekline de bağlıdır. Öğretici özellikle dilbilgisi kurallarını artzamanlı olarak öğrenciye vermekten kaçınmalıdır. Dilbilgisi kurallarını sırası geldikçe metin içerisinde öğrenciyi edilgenliğe yöneltmeden vermelidir. Öğrenci bir taraftan metni anlamaya çalışırken, diğer taraftan da dil yapılarının metin içerisindeki (cümle içinde) işlevini kavramaya daha kolay

yönlendirilebilir. Anlamaya ve kavramaya yönelik işlemler sırasında özellikle tekrarlamının (répétition) sıkça yapılması 9-11 yaş grubu arasındaki çocukların öğrenme durumlarını olumlu yönde etkileyecektir. Sözcük ve cümlelerin sözlü olarak öğrenciler tarafından tekrarlanması büyük ölçüde fiziksel koşullara bağlıdır. Sınıftaki öğrenci sayısının 15-20 arasında olması gerekir. Süre sorununun ortadan kalkmaması bu yaklaşımın uygulanmasını zorlaştırır. Seçilecek metnin bu özelliklere uygun olmalıdır. Metin, kısa, güncel (spor, magazin, kültür, sinema vb....) ilginç, dili yalın olmalıdır. Kısacası öğrencinin dersi ve öğreticiyi sevmesi sağlanmalıdır. Böylece öğretici-öğrenci, öğrenci-ders arasındaki gereksiz mesafe ve soğukluk giderilecektir.

Günümüzde, yabancı dil öğretimi için hazırlanan kaynak kitaplar (bu kitapların bir çoğu öğrenme seviyeleri gözönüne alınarak seri halinde hazırlanır) bütün bu özellikleri ve koşulları gözönüne alır. Öğrenme sürecinde yer alan bütün aşamalar birlikte yer alır, bir derste okuma, bir derste anlama, bir derste yazma, bir derste konuşma ağırlıklı bölümler yer alır. Bir dilin bütün yönleriye öğrenilmesi ve öğretilmesi amaçlanır.

UYGULAMA

Örnek Metin-1

A tall blue policeman saw the hoop.
He stood in the middle of the road
and put up his hand for the hoop to stop.
But the hoop called out:
"I'll roll, roll, roll,
And I'll bump, bump, bump,
And if you git in my way
I'll jump, jump, jump."
The tall blue policeman did not get out of the way
So the hoop jumpered right over him,
and then went on faster and faster.

Örnek Metin- 2

Then the old woman saw a cat.
'Cat,' she said, 'the rat won't bite the
rope. The rope won't beat the soldier. The
soldier won't kill the cow. The cow won't
drink the water. The water won't put out
the fire.
'The fire won't burn the stick. The stick
won't beat the dog. The dog won't bite
the pig. The pig won't jump over the wall.
'cat, please kill the rat.'

Dokuz yaşında bir grup öğrenci üzerinde İngilizce öğretimi ile ilgili yapılan uygulamada metin olarak "repetitive stories" tekrarlı masallar kullanılmıştır. Bu masalların seçilmesindeki amaç çocukların öğrendikleri cümle yapılarını tekrarlayarak pekiştirmek ve kelime hazinelerini geliştirmek olmuştur. Tekrarlı masallarda, masal olayların birbirine eklenmesiyle meydana gelmekte ve bazı ifadeler her olayda tekrar edilmektedir. Aynı ifadelerin tekrarıyla öğrencilerin bu cümle yapılarını pekiştirmelerini sağlamayı amaçladık. Farklı olayların farklı karakterlerle birbirini izlemesi ise öğrencinin kelime hazinesini geliştirdi. Bütün olaylarda yer alan bir kahramanın olması birleştirici ve bütünlük sağlayıcı bir rol oynadı. Böyle bir uygulamayı yaparken önceden

öğrencilerin eline metin vermedik. Öğrencilerin metne hazırlanıp gelmesinin yapmak istediğimize engel olacağını düşündük. Zira, öncelikle duymaya (kulağa) ağırlık vermeyi uygun bulduk. Ancak, belli bir süre sonra (tekrarlardan sonra) metni öğrenciye verdik. Burada belli bir süre, bilgi birikimini ifade etmektedir.

Tekrarlı masallar okunurken öğrencilerin önce masalı dinlemesi sağlanmış ve masalın tekrarlanan ifadeleri öğretmen tarafından yeniden yüksek sesle okunarak çocuğun belleğinde yer etmesi amaçlanmıştır. Öğrencilere grup halinde ifadeleri yüksek sesle tekrar ettirilmiş, masalda geçen karakterler öğrencilere temsil ettirilerek (öğrencilere oyunculuk yaptırarak) yani bizzat eylem içinde yer alarak öğrenciye masal metninin tamamı cümleler halinde ifade ettirilmiştir.

Bütün bu aşamalar sınırlı bir ders saatinde yapılmamıştır. Masalın uzunluğuna göre bir hafta veya iki hafta gibi bir zamana yayılmıştır. Böylece öğrenciye uzun süre ve çok sayıda tekrar etme fırsatı verilmiştir. Bu süre sonunda öğrencilerin kişisel olarak tek başına masalı anlatabildikleri gözlenmiştir. Olaylar birbirine bağlı olarak geliştiği için öğrencilerin bir sonraki eylemi ve karakteri tahmin edebildikleri saptanmıştır. Hatta tekrarlı masallardan birisinin içindeki yapılar kopartılarak yerine boş yaprak eklenip öğrencilerin bu masalı tamamlamaları istendiğinde bazı öğrenciler çok güzel tahminde bulunup boş olan sayfaları asıl metnin anlamından uzaklaşmadan tamamlayabilmişlerdir. Öğrencinin boş sayfaları doldurmaya başlamasıyla yazma sürecine de etkin bir şekilde katılımı hedeflenmiştir. Belli sayıda masal okutturulduktan sonra öğrencilerden bir masal uydurup yazmaları istenmiştir. Bir bilgi birikimi olduğundan dolayı farklı tip karakter ve olaylardan farklı masallar ürettikleri görülmüştür. Hatta bazı öğrencilerin kendilerinden masal uydurmaları istenmesinden önce masal uydurdukları da gözlenmiştir.

Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra öğrencilere masalların ilk cümleleri, hatta sadece başlıkları hatırlatıldığında masalı kendi başına veya grup halinde unutmadan anlattıkları görülmüştür. Buda ifadelerin yayılan zaman içerisinde yüksek sesle tekrar edilmesinden, öğrencilerin masalın içine çekilip yaşayarak öğrenmeleri sağlandığından ve çok sayıda tekrar masal okutulmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilerin masalarda öğrendikleri kelime ve ifadeleri farklı anlatımlarda kullanabilecekleri görüşündeyiz.

SONUÇ

- Metnin öğrenciye önceden verilmemesi, ilgiyi azaltmamış, aksine çoğaltmıştır. Öğrencinin öğrenme heyecanı ve motivasyonu canlı tutulmuştur. Öğrenci her ders yeni bir konu ve yeni bir sürprizle karşılaşma isteği taşımıştır. Bu durum öğrencinin ders sırasındaki etkinliği için (+) puan olmuştur.

- Tekrarlamalar bu yaş grubu öğrencilerin (9-11) duyma yetilerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş, kafasında dil yapılarının şekillenmesini sağlamış, (bazı bilgilerin şekillenmesi) anımsama (hatırlama) yeteneklerini geliştirmiştir. Anımsama öğrenciyi yazarak üretmeye yöneltmiştir.

- Öğrenci kuramsal bilgilerin vereceği sıkıntıdan uzaklaştırılarak, uygulama (pratik) yapmaya yöneltmiş, metindeki dil yapılarını metin dışı anlatımlarda da konuşarak ya da yazarak kullanabilmiştir.

①Bkz. Aksan Doğan, **Heryönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim 1**, s.38

② Aksan Doğan, a.g.y., s.38

③ Martinet Andre, **İşlevsel Genel Dilbilim**, s.22

④ Aksan Doğan, a.g.y., s.39

⑤ de Saussure Ferdinand, **Genel Dilbilim Dersleri**, (çev.Berke Vardar), 1, s.36

KAYNAKÇA

- Saussure de Ferdinand, **Genel Dilbilim Dersleri** (Cev.Berke Vardar),1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1976

- Martinet, Andre, **İşlevsel Genel Dilbilim** (Cev.Berke Vardar), Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985

- Aksan, Doğan, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim 1**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979

- Guiraud, Pierre, **Anlambilim**, (Çev.Berke Vardar), Kuzey Yayınları, Ankara, 1984

- Guiraud, Pierre **Göstergebilim**, (Çev.Mehmet Yalçın), Özel Yayın, Sivas, 1990

- Rifat Mehmet, **Dilbilim ve Göstergebilimin Çağdaş Kuramları**, Düzlem Yayınları, İstanbul 1990

- Kıran Zeynel, **Dilbilim Akımları**, Onur Yabancı Diller Kitap ve Yayın Merkezi, Ankara, 1986

- The Old Woman and the Pig

- Macmillan Education

- Tim's Hoop